

IMPACTUL TEHNOLOGIILOR INOVATIVE ASUPRA VIEȚII COTIDIENE DIN PERSPECTIVA ARTISTICO-RELIGIOASE LA ADOLESCENȚI

Horgan Dan-Gicu

*Prof. Educație plastică Școala Gimnazială „Principesa Elena Bibescu” Bârlad,
(ROMÂNIA)*

*“Ion Creanga” State Pedagogical University from Chisinau (CICSPU), PhD Fellow
(MOLDOVA)*

E-mail: danhorganbarlad@yahoo.com

Abstract

In a world dominated by industrialization and consumerism, teenagers tend to escape and isolate themselves in the latest gadgets on the market. Through this article I propose to use this fact in favor of education. This project will fully function in favor of the students. Plastic education is the perfect subject through which adolescents can be educated in the school of the future, also to convince them not to turn their backs on the Christian Orthodox culture. Through the temptations in the virtual space and beyond. Therefore, through these methods that fully combine the latest trendy technologies with plastic education and the elements of Christian Orthodox culture, we want to facilitate the teachers' work but at the same time capture the attention of adolescents and motivate them to better themselves and to be more generous with their peers without discrediting or marginalising any of the people around them. In this way the information will be distributed during the classes with the help of the latest generation technologies to each adolescent in a unitary unit, but also their possibility to intervene during the lesson in an interactive manner in a very short time.

Keywords: technology, plastic education, Christian Orthodox culture, school, adolescent, future.

Rezumat:

Într-o lume dominată de industrializare și consumism, adolescenții au tendința de a se refugia și izola în gadgeturile de ultimă generație. Prin acest articol îmi propun să folosim acest lucru în avantajul educației, lucrare ce va favoriza pe deplin adolescenții.

Educația plastică este materia perfectă prin care adolescenții se pot educa în școala viitorului și pentru a-i convinge să nu-și întoarcă fața de la cultura creștin ortodoxă în favoarea tentațiilor existente în spațiul virtual și nu numai.

Astfel prin metode ce îmbină pe deplin tehnologia de ultimă generație împreună cu Educația plastică și elementele de cultură creștină

ortodox, dorim să ușurăm munca profesorului dar în același timp să captăm atenția adolescenților și să îi motivăm pentru a fi mai buni, mai generoși cu semenii lor, fără a discredita sau marginaliza pe nimeni dintre apropiații lor.

În acest fel informația va fi distribuită în timpul orelor de clasă cu ajutorul tehnologiei de ultimă generație, fiecărui adolescent în parte într-un tot unitar dar și posibilitatea adolescenților de a interveni în timpul lecției interactiv, într-un timp foarte scurt.

Cuvinte cheie: Tehnologie, educație plastică, cult creștin ortodox, școala, adolescenți, viitor.

Introducere

„Tehnologia este arta de a transforma știința în ceva practic.”

Marcio Barrios.

În epoca noastră, a calculatorului și a vitezei, se vorbește adeseori despre „revoluția tehnologică” discutată și disputată din perspective opuse, unii apărând-o, iar alții anatemizându-o. Dar cum poate în această eră a performanței și a modernismului să coabiteze împreună, arta creștin ortodoxă cu dogmele și teologia ei cu tehnologia modernă și realitatea contemporană? Aceasta este întrebarea la care dorim să răspundem în acest articol.

1. Interferența dintre modernism, adolescenți și cultul creștin ortodox

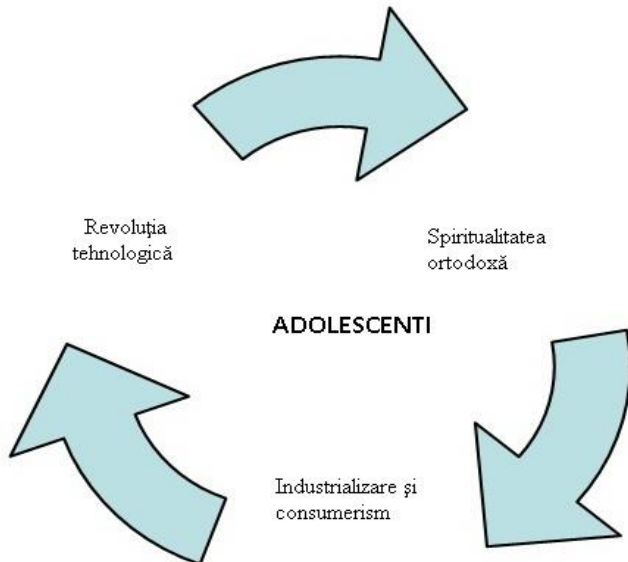
Formidabilul progres al tehnicii, scurtarea distanțelor prin viteza de deplasare s-a convertit și în solicitarea sporită a activității cerebrale, a percepției spațiului, modificări ce se impun ca stimuli ai sensibilității, deformând oarecum concepția tradițională despre spațiul înconjurător. Modificările produse de ingeniozitatea științifică transformă treptat viziunea tradițională despre mediu și artă [2, p. 7].

În era vitezei, a calculatorului și a gadgeturilor moderne și revoluției tehnologică, spiritualitatea ortodoxă manifestată prin elementele ale cultului creștin ortodox a început să pălească în fața tinerilor adolescenți, ba chiar de cele mai multe ori este pusă la colt, mazilită, surghiunită [11, p. 11], discutată și disputată constant din perspective opuse, unii apărând-o, iar alții anatemizându-o. Lumea

este într-o perpetuă schimbare dar cultul creștin ortodox a rămas și va rămâne întotdeauna același fără schimbări[6, p. 13] de la apariția creștinismului.

Omul modern își întoarce cu ușurință fața de la cele sfinte, de la tradiția noastră românească, a cultului creștin ortodox care din vremuri îndepărtate pe noi românii ne-a ținut strâns legați laolaltă pentru identitatea noastră ca popor și neam. Acum când suntem în secolul XXI, credința împreună cu arta populară ne este cartea de identitate pentru a ne legitima în spațiul european. De aceea credem cu tărie că o clasă a viitorului din perspectiva Educației plastice nu se poate realiza fără a împleti cu dibăcie credința cultului religios, care se învață pentru prima dată în familie până la vârsta de șapte ani, cu elementele de expresivitate ale limbajului vizual [17].

Această dezvoltare a tehnologiei a permis tuturor oamenilor dar cu osebire tinerilor adolescenți să beneficieze de ușurința navigării pe internet de unde, instantaneu, pot acumula informații noi și variate (Fig. 1).

Figura 1. Interferența adolescenți, tehnologie, industrializare

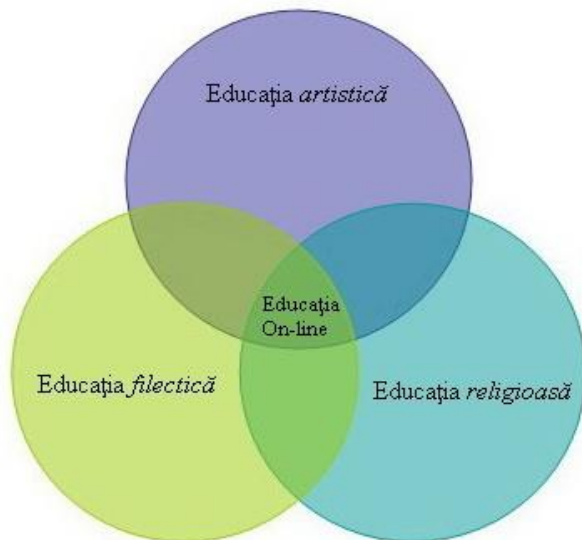
Singura problemă, în zilele noastre, este că aceste informații nu sunt foarte bine structurate și documentate, de aceea este necesară structurarea lor temeinică de către un cadru didactic bine pregătit și cu dragoste pentru copii și implicit pentru meseria pe care o practică. Prin această dragoste și pregătire, profesorul poate stimula adolescenții să fie cât mai receptivi și previne situația de a deveni doar niște simpli spectatori într-o prelegere la ora de clasă. Problema se schimbă radical când este vorba de ora desfășurată on-line. Dacă un profesor nu reușește să capteze atenția clasei de adolescenți la o oră de clasă cu participare frontală, șansele de a ține orele on-line, din păcate, sunt minime spre zero.

Dar datorită faptului că au apărut aceste noi tehnologii, cu care generațiile de adolescenți sunt obișnuiți și știu să le manevreze din fragedă pruncie, generațiile actuale sau cele ce vor veni din urmă vor ști să profite de aceste gadgeturi încă de la începutul vieții dacă vor fi educați să refuze tentațiile nocive care se află peste tot în mediul web. Astfel vor avea un stil de viață mai ușor și mult mai sănătos, deoarece acum alimentația adolescenților este una parțial nesănătoasă, dar se poate da ușor vina și pe lipsa informației la care adolescenții nu ajung, nu vor sau nu știu cum să ajungă.

Așadar, noi considerăm că tehnologia este importantă în ziua de azi, chiar dacă dependența de internet și alte *tentații* de acest gen este tot mai mare! Mai ales acum pe timp de pandemie COVID 19. Dar și așa, adolescenții doresc mai multă libertate, independență și cel mai important, timp liber pentru a asculta muzică, a socializa, întâlniri cu prietenii, petreceri.

2. Legătura dintre arta creștină și Educația plastică

Arta decorativă este una dintre primele forme de manifestare prin artă apărute chiar dacă decorarea obiectelor se făcea instinctiv la început fără o cunoaștere temeinică a logicii principiilor estetice. Multe dintre aceste obiecte devin simboluri și obiecte de cult făcând posibilă treptat definirea artei [2,p. 36].

Figura 2. Interacțiunile educației on-line

Arta decorativă a luat naștere din nevoia timpurie a omului de cunoaștere a naturii și transformarea ei cu ajutorul unor unelte rudimentare. la început, în folosul lui și al comunității în care habita [2, p. 36].

Arta cultului creștin ortodox este un fenomen biologic care poate forma oameni la care însușirile morale precum bunătatea, smerenia, cinstea [6, p. 13], vor fi întâlnite cu o structură strâns legată, un mijloc de construire a personalității, a inteligenței și a conștiinței de sine [6, p. 13], ce permite o conectare cu sine însuși, dezvoltând capacitatea de expresie și comunicare în relațiile interumane. Este în același timp și o activitate prin care se face inventarea, modificarea și desăvârșirea simbolurilor exprimării artistico plastice. Prin arta artistică plastico-religioasă se poate face exprimarea celor mai frumoase gânduri. Părinții sunt primii profesori care îndrumă pe copil în tainele artelor plastice și primii care îi învață pe copii despre credința creștin ortodoxă [17]. *Familia, în sens larg*- reprezintă un grup social ai cărui membri sunt strâns legați prin raporturi de vârstă,

căsătorie sau adopție și care locuiesc împreună sub același acoperiș, cooperează sub raport economic și au împreună grijă de educația copiilor până la vârsta preșcolară iar *în sens restrâns*- reprezintă un grup social format dintr-un cuplu căsătorit și copiii acestuia [14, pp. 238-239].

Cercetările actuale despre implicarea părinților în activitățile școlare de învățare acasă arată că implicarea este legată de statutul socio-economic, de nivelul de școlarizare al părinților și capacitatea de a contribui activ la activitățile de instruire ale copilului [10, p. 48].

Pedagogul *René Hubert* propune trei concretizări ale educației artistico-religioase:

- Educația *artistică*, este atitudinea adolescentului de a percepe frumusețea unui obiect.
- Educația *filectică*, cultivă dragostea adolescentului pentru un subiect față de un obiect ce poate fi și subiect.
- Educația *religioasă* pentru adolescenți este o punte deschisă spre pietate față de totalitatea existenței [4. 73] (Fig. 2).

Aceste trei educații unite în educația on-line va rezulta prin intermediul învățământului on-line o dragoste mai mare pentru adolescenți față de materia Educație plastică văzută prin ochiul creștinului ortodox.

3. Elementele de cult creștin ortodox în Educația plastică la adolescenți.

Dar arta indiferent că este religioasă, țărănească sau abstractă se face întotdeauna după un model gândit, analizat, proiectat sau copiat. Transformările care au urmat de-a lungul timpului în arta plastică au marcat pozitiv evoluția mijloacelor de expresie tradiționale și cele ale reprezentării artistice prin renunțări progresive, inventarea de noi limbaje și inovarea de noi limbaje de exprimare plastică, numeroase teoretizări și nenumărate experimente au avut ca unic scop descoperirea de noi forme ale artei prin esențializarea ei [2, p. 5].

Icoana [3, p. 138] ca formă de artă religioasă fie de factură bizantină făcută pe lemn, sau țărăneasca lucrată pe sticlă [13, p. 7] se

face tot după un model bine stabilit urmând anume canoane iconografice. Cu ajutorul calculatorului, al soft-urilor de editare și al imprimantei color se pot multiplica și edita ușor izvoadele (modele), ba mai mult, pe tabla interactivă se poate aduce modificări de valoare, model, perspectivă sau cromatică. În același timp prin metoda brainstorming-ului elevii pot fi provocați să răspundă la întrebări și să-și aducă aportul pentru a comenta o icoană, a o diseca din punct de vedere cromatic, compozițional, argumentând fiecare element ale limbajului plastic și de a aduce propriile idei pentru a schimba sau a aduce elemente suplimentare sau compoziționale[14, p. 69].

Studiul independent are un mare rol pentru aprofundarea cunoștințelor în formarea și consolidarea unor aptitudini pentru adolescenți în care profesorul are rolul de coordonator și arată calea corectă de studiat. Adolescenții prin studiul individual, fără participarea directă a profesorului dobândesc forțele de cunoaștere multilaterală și familiarizarea treptată a adolescenților cu toate formele și cerințele pe care le poate amplifica activitatea independentă la orele on-line de curs, centre de creație a copiilor, Cluburi sau Palate ale copiilor [14, p. 75]

Progresul formidabil al tehnicii, viteza de deplasare, din ultimii ani a produs o evoluție în gândirea adolescentului, o convertire și în solicitarea sporită a activității cerebrale, a percepției spațiului, a formelor [2, p. 37] și a duratei la tineri modificări ce se impun ca stimuli ai sensibilității, deformând concepția tradițională despre spațiul înconjurător. La aceste deformări sunt din păcate supuse și dogmele artei religioase [2. p. 7].

Dar aceste deformări pot fi ușor îndepărtate și chiar ignorate dacă sunt îndeplinite câteva condiții necesare, pot spune chiar vitale pentru desfășurarea temeinică a orelor de educație plastică la clasele de gimnaziu. Aceste gadgeturi care prind foarte bine la adolescenți sunt: conexiune de internet cu viteza mare, laptop-uri sau tablete performante, camere web, sistem audio, tablete grafice de rezoluție mare, (20-21"), acces la situri informaționale și bineînțeles o tablă interactivă cu o suprafață mare (1600 mm x 1100 mm). Aceste lucruri

sunt utile pentru clasă dar și pentru profesor deoarece tot cu aceste materiale va trebui să predea interactiv lecția de Educație plastică iar adolescenții vor putea fi fascinați și în același timp incitați de modul virtual de predare.

Educația plastică interactivă stimulează colaborarea antrenarea comunicării dintre profesor și clasa de elevi, stârnind inteligența adolescenților și provocându-i totodată să vină cu soluții și problemele create în timpul orelor de clasă. Și coercițiile făcute elevilor în clasa viitorului față de clasa clasică se poate face între patru ochi, urmată de o discuție asupra greșelii, a regulilor care au fost încălcate, a circumstanțelor în care s-a produs greșeala și precizarea comportamentului corect [6. p. 134]. Tot prin clasa viitorului se va evita izolarea și marginalizarea socială frecvent „la modă” în zilele noastre între adolescenții cu haine scumpe, cu bani mulți sau gadgeturi de ultimă generație și adolescenții cu posibilități reduse. Prin învățarea on-line astfel toți adolescenții vor avea aceleași drepturi de afirmare [6, p. 132]. Metodele pedagogice folosite de fiecare profesor în parte sunt mai eficiente atunci când profesorii îmbină abilitățile pedagogice cu cele mai avansate dispozitive educaționale moderne. Recomandând aceste dispozitive mizăm pe ușurința în utilizare pentru profesori, o muncă mai ușoară, interesul pe care îl stârnește în rândul adolescenților, funcționalitatea incorporată, actualizând experiența de predare la un nivel high-tech pentru învățământul[9] gimnazial, în cazul nostru dar, este valabil și pentru toate celelalte forme de învățământ inclusiv școli de arte și meserii, palatele și cluburile copiilor dar și Centrele de Creație a Copiilor din Republica Moldova. Plus că această formă de învățământ va scuti atât cadrele didactice cât și elevii de deplasări costisitoare, de schimbarea școlii sau atelierului, eliminarea navetei și bineînțeles eliminarea absentismului pe motiv de boală sau de imposibilitatea de a ajunge la școală când vremea este capricioasă.

Doresc să subliniez că aceste gadgeturi pentru școala viitorului vor fi pe deplin folositoare tuturor profesorilor nu numai disciplinei Educație plastică.

Tabla interactivă se integrează nativ cu soluțiile de învățământ la distanță prin Zoom, Google Meet, Hangouts, StarLeaf, Microsoft Teams și orice altă aplicație de învățământ la distanță sau videoconferință sprijinind modul de predare interactiv. Astfel, tot ceea ce lucrează sau videoclipurile proiectate pe tabla interactivă poate fi văzut fără niciun alt accesoriu de ceilalți participanți în timp real. Mai mult, prin funcția de a permite control, participanților li se poate permite să interacționeze în timp real cu conținutul lecției curente ceea ce este un plus față de clasa normală în care timpul pierdut pentru a ieși sau de returnarea în banca de clasă a elevilor este redus total.

Prin această metodă activă vor susține cercetarea adolescenților ajutându-i să ajungă treptat la idei interesante și valoroase, la organizarea unor spații plastice pe cale proprie și nu să aștepte să primească totul de-a gata de la profesor ca în sălile de clasă tradiționale. Prin această metodă adolescenții vor fi capabili să-și însușească toate explicațiile oferite de către profesor, vor reconstrui sau vor inventa propriile imagini iconografice mergând spre o muncă asiduă la o descoperire și o căutare de noi valențe și structuri pline de originalitate [15, p. 6]. Însă pentru a efectua anumite exerciții și a duce la bun sfârșit o temă, adolescenții ar trebui să aibă cunoștințe temeinice de priceperi și deprinderi pe care profesorul intenționează să le formeze la adolescenți. Unul dintre impedimentele pe care trebuie să le elimine profesorul este monotonia și plictiseala intervenită în timpul lecției prin motivarea adolescenților pentru rezolvarea diferitelor probleme de ordin compozițional, tematic, structural și cromatic cu responsabilitate [14, p. 50].

Astfel adolescenții trebuie să fie implicați activ iar pe măsură ce acest efort va fi făcut cu mai mult control și interes și se vor obișnui să execute aceste acțiuni, să fie realizate într-o anumită ordine și cu un maximum de autocontrol efortul lor va fi făcut cu mai multă plăcere [15, p. 51] (Tab.1).

Tabelul 1.

Analiza comparată a didacticii clasice și a didacticii on-line

Caracteristici	Didactica tradițională	Didactica on-line
Competențe generale	Cunoștințe vaste în domeniu și stăpânirea puterilor în timpul predării cursului	Abilități în folosirea echipament on-line, capacitate de sinteză și proiectare a orei de curs
Competențe specifice	Calitate ridicată a predării și învățării, competențe ale adolescenților	
Bază teoretică	Principii directoare, bazate pe cercetare, ale învățării	
Formă de predare	Frontal, pe grupe	Frontal și individual centrat pe elev
Activitatea profesorului	Transmițător al cunoștințelor elaborate	Receptor al învățării
Activitatea adolescentului	Receptor al informației	Adolescent implicat activ
Tipul învățării	Pasiv, activ	Interactiv, hiper-activ
Spațiu de desfășurare a orelor	Sală de curs, laborator, atelier, cabinet	Sisteme electronice de destinate învățării, spațiu virtual, camera de lucru
Reprezentarea materialului	Text, grafică, imagini (limitat)	Hipertext, multimedia audio-video, link-uri,
Formatul materialului	Informație letrică	Informație diversificată electronic, audio-video
Suport vizual	Static și ilustrativ (limitat)	Dinamic și interactiv (nelimitat) cu multiple căutări în mediul virtual
Comunicarea didactică	Verbal, scris la tabla clasică	Interactiv verbal, audio-video în scris tip document (Microsoft Word)

Comunicare profesor-elev	Discurs în sala de clasă	Tabla interactivă, rețele sociale, platformele școlare,
Acces la informație	Limitat de manual	Nelimitat, prin resursele on-line
Sesiunea de lucru	Instruire, predare	Audio-video, tutoriale internet, cameră web, lucru împreună cu profesorul
Mod de evaluare	Evaluare text scris de mână	Evaluare online, portofolii electronice, imagini ale muncii.

Poate acesta este și momentul prielnic de a schimba modul de predare la unele materii destul de sufocant și cu informații redundante cu un mod mai plăcut în care elevii să-și aleagă singuri materiile pe care vor dori să le aprofundeze potrivit carierei pe care o doresc și în care pot să învețe interactiv, iar învățarea să nu fie doar un simplu proces de memorizare.

Tableta grafică va fi un dispozitiv indispensabil profesorului de Educație plastică deoarece cel mai bun exemplu este dat de către profesor. Astfel în ateliere este indicat ca și profesorul să creeze împreună cu elevii. Este puterea exemplului [12, p. 202].

Totodată adolescenților vor trebui să li se explice pe îndelete fiecare etapă de lucru cu desenele aferente, inclusiv exemple de valorație, punctul, linia, suprafața plană, forma, volumul, valoarea, petele de culoare [1, p. 61].

Dacă pentru punct și linie este un pic mai ușor, pentru culoare, trebuie explicate adolescenților fiecare culoare în parte și locul pe care îl ocupă în canonul iconografic (chiar dacă icoana este pe sticlă, ea trebuie făcută respectând modelul inițial) și ordinea dispunerii petelor de culoare pe suportul de lucru.

Chiar dacă la început realizarea unei icoane pe sticlă pare destul de simplă, deoarece era confecționată de către țărani pentru țărani [5, p. 26] este destul de dificil datorită tehnicii pictării cu tempera, lucru

destul de pretențios deoarece tehnica icoanei este specifică și foarte complicată [12, p. 59].

Pictura în tempera pe lemn se face cu ajutorul emulsiei de ou, care dacă nu este bine preparată va crea *craciuuri* [11, p. 59] și transformarea stratului de culoare în strat pulverulent ceea ce va duce la pierderea parțială sau totală a culorii de pe suprafața de lucru. De aceea sugerez pictura decorativă pe sticlă pentru adolescenți deoarece un eșec va fi dezamăgitor pentru ei. Pentru crearea unui ambient propice de lucru prin ascultarea unor piese muzicale de tipul *Paraclisul Icoanei Maicii Domnului Pantanassa* [9] sau pasaje audio din biblia pentru copii [7] sau chiar povestiri din viața sfântului zugrăvit în icoană reușesc să aducă un plus de concentrare a adolescenților pe perioada orelor de educație plastică în care se studiază compoziția decorativ-religioasă pe sticlă.

Ca argument pentru aceste materiale pentru clasa viitorului la lecția de Educație plastică în care se predă pictura decorativă, icoana pe sticlă dar și tot ceea ce ține de grafică, de compoziții sau modelaj se pot ușor transpune în elemente ale cultului creștin ortodox. Pentru a intra în miezul problemei ușor și pentru o bună desfășurare a lecției adolescentul va trebui să ascultăm împreună profesor-adolescent explicațiile, prin ajutorul mediului virtual, rostite de unul dintre preoții profesori care se găsesc la catedra de religie de la una dintre facultățile de prestigiu din țară. Apoi explicațiile despre icoana pe sticlă, explicații oferite de un iconar vestit în spațiul țării noastre. Vor urma explicațiile profesorului de Educație plastică care va face o legătură puternică între cele trei ramuri, Religie-Iconografie-Educație plastică în care fiecare element de expresivitate ale limbajului plastic înainte de a fi repartizat pe toată suprafața suportului de lucru, în acest caz sticla, subiectul va fi disecat, analizat, definit. În acest fel adolescenții vor avea posibilitatea de a se simți ca într-o sală de clasă iar dacă camera web folosită de către profesor, așezată la stânga lui, adolescenții se vor simți chiar ca într-o sala de clasă. În special acum când pandemia de COVID 19 a forțat elevii și profesorii să stea izolați în clase și să continue educația on-line.

CONCLUZII

În concluzie, școala on-line este un mod de învățare nou și plăcut în care toți copiii vor avea acces rapid și sigur la învățătură, la toate programele școlare. Are avantajul de a stimula comunicarea și colaborarea interactivă deplină între profesor și elevi, stârnind imaginația adolescenților să contribuie pe tot parcursul lecției de Educație plastică cu întrebări, idei noi și soluții la diversele probleme create pe timpul orelor. Metodele pedagogice devin mult mai eficiente atunci când în timpul orelor de clasă, profesorii îmbină abilitățile pedagogice cu motivația elevilor de a utiliza cele mai avansate dispozitive educaționale. În plus va oferi o libertate mai mare adolescenților de a socializa între ei și totodată eliberarea părinților de stresul cotidian privind activitatea zilnică școlară.

BIBLIOGRAFIE

1. APROTOSOAIE-IFTIMI, Ana-Maria, Didactica artelor vizual-plastice, Ed. Artes Iași, 2006, Suport de curs.
2. BENESCU, Gabriela, Gramatica limbajului vizual, Ed. Artes 2006, Suport de curs.
3. CHEVALIER, Jean, Gheerbrand Alain. Dicționar de simboluri Vol. II, Ed. Artemis, București, 1994, 423 p, ISBN 973-566-026-1
4. CUCOȘ, Constantin Pedagogie, Edit. a II-a revăzută și adăugită, Ed. Polirom, Iași, 2006, ISBN: 973-681-063-1
5. DANCU, Iuliana, Pictura țărănească pe sticlă, 136 cu text+150 p cu ilustrații, Ed. Meridiane, București, 1975.
6. GAVRILESCU, Geta, MUȘAT Claudia, Ghid metodic ecopictură, Ed. Arves, Craiova, 2008. 178 p, ISBN: 978-606- 518-063-5
7. <https://audio.resursecrestine.ro/povestiri/index-autori/invatatorul/album/povestiri-biblice-pentru-copii---noul-testament>
8. <https://www.proiector24.ro/home/table-interactive/tabla-interactiva-iqboard-foundation-diagonala-82-209-cm-software-limba-romana-inclus-multi-touch-10-puncte-multi-user.html>
9. <https://www.youtube.com/watch?v=sx44MyUQ-G4>
10. IONESCU, Mihaela, Negreanu Elisabeta (coord), Educația in familie, repere și practici actuale, Ed. Cartea Universitară, București, 2006, ISBN 973-731-297-X, 198 p.

11. MONAHIA, Iuliana, Truda iconarului, Ed. Sophia, București, 2001. ISBN: 973-8207-05-3
12. MONTESSORI, Maria, Minte absorbantă, Ed. A. P. A. Drobeta Turnu Severin, 2006, 297 p, ISBN 973-86902-5-0
13. MUȘLEA, Ion, Icoanele pe sticlă și xilogravurile românilor din Transilvania, Ed. Grai și suflet-Cultură națională, București, 1995, 260 p. ISBN 973-97-165-5-5
14. OTÎNJAC, Sorin, Metodica predării limbajului vizual, Curs, Ed. Artes, Iași, 2006.
15. SĂLĂVĂSTRU, Dorina, Psihologia învățării, Teorii și aplicații educaționale, Ed. Polirom, București, 2009, 288 p, ISBN: 973-681-553-6
16. ZAMFIR, C, VLĂSCEANU , L. (coord.), Dictionar de sociologie. Ed. Babel, Bucuresti, 1998.848 p, ISBN 973-48-1011-1

Informatori

17. IȘFANONI. Doina, prof. conf. univ. dr. catedra de Etnologie în cadrul Facultății de Filologie a Universității din București.